

АНАЛИ

ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Година XXVII

мај—август

Број 3—4

О ДОСАДАШЊЕМ РАДУ НА КОДИФИКАЦИЈИ СТВАРНОГ ПРАВА И КАРАКТЕРИСТИКАМА НАЦРТА ЗАКОНА О ПРАВУ СВОЈИНЕ И ДРУГИМ СТВАРНИМ ПРАВИМА НА НЕПОКРЕТНОСТИМА СР СРБИЈЕ ОД 1978.

(Уводно излагање)

1. Бројне генерације послератних студената слушале су у амфитеатрима овог Факултета о прекиду континуитета са грађанским правом старе Југославије и о примени предатних правних правила у новој Југославији у којој потпуна аброгација старог права није била праћена доношењем новог грађанског законика. Временом, поље примене предатних правних правила све се више сужавало... После законског уређења материје породичног, наследног и облигационог права, на реду је област стварноправних односа. Наше данашње саветовање везано је, дакле, за последњу фазу у изградњи новог грађанског законодавства, фазу са чијим завршетком ће се прича о примени предатних правних правила у новој Југославији преселити у област историје права, у блиској будућности, надајмо се.

2. На кодификацији стварног права у нашој земљи ради се већ више од петанест година али је тај рад био више пута на дужи време прекидан. Тако, још 1964. године појавила се „Предоснова за нацрт Закона о правима на ствари“ (Савезни комитет за законодавство и организацију, Београд, јули, 1964). Касније, рад је настављен у Заједничкој комисији свих већа Савезне скупштине за цивилни кодекс, која је образована 1969. године са задатком да сачини нацрт Цивилног кодекса на савезном нивоу. Поткомисија за стварно право, која је радила у оквиру Заједничке комисије свих већа Савезне скупштине, обавила је значајан

посао и већ је била при крају са израдом нацрта одговарајућег дела законика, али се потом са даљим радом морало застати. Новом уставном реформом, наиме, законодавна компетенција у материји стварног права подељена је тако што федерација уређује „основне својинскоправне односе”, а сва остала питања спадају у законодавну компетенцију социјалистичких република и аутономних покрајина. Овакво разграничење законодавне надлежности између федерације и социјалистичких република и аутономних покрајина захтевало је и нову организацију рада, који је настављен делом на нивоу Федерације, а паралелно са овим текао је и рад у Социјалистичкој републици Србији. Досадашњи рад на нивоу Федерације, резултирао је „Предлогом за доношење Закона о основним својинскоправним односима, са нацртом Закона”, који је утврђен 1978. године, а резултат досадашњег рада у СР Србији је радна верзија нацрта Закона о праву својине и другим стварним правима на непокретностима, од 1978. године такође, који је и повод за одржавање овог саветовања.

3. У питању је дакле *радна верзија* Нацрта, што само по себи упућује на његову незавршеност, поготову његову несавршеност, које су редактори нацрта свесни. Ово саветовање је и организовано са идејом да је рад на нацрту у току и да зато у њега треба укључити што већи број практичара и теоретичара, који могу допринети његовом унапређењу.

4. С друге стране, иако је у питању радна верзија, нацрт републичког закона већ има своју физиономију, тако да се може говорити о његовим карактеристикама, на које бих ја покушао сасвим укратко да укажем.

5. Текст Нацрта ограничен је на стварна права на *непокретностима*, и у томе је његова разлика у односу на нацрт савезног закона о основним својинскоправним односима. Међутим, данас и у радној групи за израду нацрта и у дискусији (ограниченој) која је у неким организацијама о њему вођена, преовладава мишљење да за овакав приступ не постоје оправдани начелни разлози. Напротив, сви разлози говоре у прилог тога да законом буду обухваћене и покретне ствари. Право, био би велики анахронизам примењивати у овој области и даље стара правна правила, без обзира на бројне иновације које су дело судске праксе. Тај анахронизам би посебно падао у очи крај савремених решења (савремених у идејном, техничком и теоријском смислу) усвојених у осталим областима новог грађанског права (укључујући овде и будуће стварно право кад су у питању непокретности). Друго, истовременим уређењем стварноправних односа и на непокретним и на покретним стварима обезбедила би се већа систематичност него кад би касније био донет посебан закон о покретним стварима. Најзад, много је рационалније, много економичније, донети одредбе о покретностима у једном механизму који већ функционише, него касније посебно организовати рад на кодификацији односа поводом покретности. — Због свега овога договорено је са референтима за ово саветовање да своја излагања подесе имајући у виду и потребу законског регулисања стварноправних

односа на покретним стварима а у тим оквирима и дискусија треба да се креће.

6. Друга карактеристика Нацрта је у том што је он *потпуни текст*, који није ограничен само на она питања која ће после доношења савезног закона преостати за републичку легислативу; према томе, он укључује у себе текст нацрта савезног закона (и у том делу је разуме се сасвим услован), а поред тога уређује сва она питања која нису обухваћена нацртом савезног закона, која другим речима не представљају основне својинскоправне односе (нацрт савезног закона има 81 члан а нацрт републичког закона 224 члана). Овим се хтело постићи већа систематичност и прегледност па можда и већа усклађеност укупног регулационог стварноправних односа, као и олакшавање примене будућих закона у пракси.

7. Нацрт релативно *потребно* уређује стварноправне односе на непокретностима. Има 224 члана и кад у њега буду унете и одредбе о покретним стварима, може се рачунати да ће још увек имати мање од 300 чланова. У том погледу он је у размерама упоредног права негде у средини или нешто ниже. Тако, Мађарски грађански законик има 108 чланова о стварним правима. Пољски грађански законик 226, Србијански грађански законик 251, Аустријски грађански законик укупно 423 (од чега 179 чланова се односе и на стварна и на облигациона права, 244 искључиво на стварна права), Швајцарски грађански законик 336, Грчки грађански законик 397, Француски грађански законик 417 (од чега се 355 чланова односе искључиво на стварно право, а 62 члана регулишу истовремено стварна и облигациона права), Немачки грађански законик 441, а Етиопски грађански законик од 1960. године чак 607. Ја ове податке истичем зато што су се у досадашњем раду могла чути мишљења (додуше појединачна) да регулационо стварноправних односа, нарочито неких области, треба да буде доста сумарно, пошто данас у нашем друштву право својине нема онај друштвени значај који је некада имало и који данас има у капиталистичким земљама. У досадашњем раду на изради нацрта преовладало је становиште да број одредаба зависи од броја правних питања која треба регулисати (чак не и од учесталости, фреквенције једне врсте односа), јер судовима треба дати у руке такав позитиван текст помоћу кога ће и најефикасније и најрационалније обављати свој посао. Ако је тачно да закон не треба да садржи удебелене дефиниције пошто он није текст за педагошке потребе, исто тако је јасно да он не треба да буде споменик људској способности да један сложен систем изрази са што је могуће мање речи; то касније веома отежава његову примену, која претпоставља велики напор у не увек лакој послу тумачења једног оскудног текста из кога треба извући велики број правила по којима ће се судити (разуме се, ту су онда могућа и неједнака тумачења, неједнако поступање судова док се пракса не устали, а то није друштвено целисходно). Закон треба да садржи довољан број јасних и међусобно усклађених правила за решавање свих важнијих питања која могу искрснути у пракси и да исто-

времено буде подобан да се из њега тумачењем лако могу извући правила за решавање односа које редактори нису имали у виду.

8. У вези са настојањем да будући закон буде што је могуће више разумљив и за судове који по њему суде а што је могуће више и за грабане који по њему треба да се понашају стоје и формалне одлуке нацрта: један члан потпуно изражава одређену мисао тако да у принципу нема позивања односно упућивања на друге чланове (а ови на следеће итд), што иначе неки закони у иностранству често раде а што јако отежава разумевање текста и његову прегледност; у оквиру истог члана свака нова мисао представља посебан став; сваки члан или барем свака целина чланова има посебан наслов (са изузетком неких области, нпр. одредаба о етажој својини, које са ове формалне стране треба ускладити са осталим деловима нацрта).

9. Иако релативно подробан, нацрт није прешао у казуистику нити га одликује крутост регулисања. Напротив, поред једног броја врло техничких правила која увек и по природи ствари морају бити до краја прецизна, многа предложена правила имају карактер општих правила која ће свој ближи смисао добити у пракси примене, полажући дакле свој животно испит, као што ће се из многих од њих без тешкоћа тумачења извести ближа правила за решење питања која нису изричито регулисана. Треба додати још да, у овом контексту, нацрт у приличном броју случајева упућује суд да спор пресуди водећи рачуна о правичности и о оправданим интересима и једне и друге стране.

10. Најзад, што је најважније и што је један од главних суштинских одлика нацрта, редактори су приликом формулисања предложених правила били инспирисани идејом да субјективна стварна права у нашем друштву нису дата субјектима ради задовољења оправданих потреба и интереса, цењених у условима нашег самоуправног друштва, друштвене својине и друштвене солидарности, и да зато у случају могуће конфликтне ситуације треба колико је то могуће извршити усклађивање, координацију различитих захтева и интереса у питању (координацију у једном позитивном социјалном смислу). Оваквих одредаба, инспирисаних идејом социјализације права, са смислом који та социјализација треба да има у нашим условима, има нарочито у области регулисања права својине, службености (стварних и личних), суседских односа.

11. По овим својим суштинским одликама (са којима су у вези и формалне одлике о којима је мало пре било речи), нацрт се надовезује на добру традицију у изградњи нашег грабанског законодавства и о њима се данас може говорити као о особинама нашег правничког духа.

12. Рефератима су обухваћене само неке области и нека важнија питања, али то никако не значи да је саветовање тематски ограничено само на њих. Напротив, пожељно је да дискусија и саопштења буду окренути и другим питањима, баш зато што нису обухваћена рефератима (нпр. залога, заједничка својина, сусвојина, стамбени максимум, питање шта је основни својинскоправни однос о којима говори Устав од 1974).

13. Учесници нашег саветовања су из врло различитих организација и органа: судова, правобранилаштва, тужилаштва, имовинскоправних служби општина, скупштинских одбора, републичких и покрајинских секретаријата, научних установа, правних факултета. Дакле и такозвани теоретичари и такозвани практичари. Кажем „такозвани” јер сваки добар практичар је у извесној мери и теоретичар, као што се сваки добар теоретичар мора у свом раду ослањати на праксу и проверавати резултате свога рада у пракси да би се с правом могао назвати научним радником. Може се основано очекивати да ће овакав састав саветовања обезбедити и одговарајући приступ у дијалозици, тј. вођење рачуна с једне стране о достигнућима и ставовима савремене правне науке а с друге стране о потребама живота, искуствима праксе и, може се без претеривања рећи, доктринама које су судови изградили. Такав приступ био би свакако пожељан и плодоносан, јер као што је пракса без теорије слепа, тако је и теорија одвојена од праксе стерилна.

14. Посао који нас чека и чијем успешном обављању треба да допринесе и ово саветовање: окончавање грандиозног подухвата кодификације грађанског права у нашој земљи, је инспиративан и представља изазов, који ми са ентузијазмом прихватамо, спремни да учинимо све да коначни текст којим буде крунисан наш рад на најбољи начин изрази потребе нашег друштва и својом стварном вредношћу заузме часно место у размерама упоредног права, место које би било на нивоу угледа и престижа који наша земља има у међународној заједници.

др Обрен Станковић